

អីម ឆំ

IM CHHOM¹

(1913-1975)

ដោយ បណ្ឌិតសភាពរយ យើងហុកនី

ជីវិប្រវត្តិសទ្ធប

កើតឡើងថ្ងៃទី ៦ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ១៩១៣, បិតានាម បិចអីម និងមាតានាម សុខអុតា លោកបានរៀបអាពាហ៍ពិធីបាហ៍នាទ្វាជំទៅឆ្នាំ ១៩៣៨ដាមួយកញ្ញា មាសកែត មានបុត្រិម្បយនាម ឬធមុនបានរៀបការ នឹង លោកយើន ហូល់ លោកអីម ឆំបេញពីសាលាតុកោសល្អ បានធ្វើការដាក្រុង

¹ សូមថ្លែងអំណរគុណដល់ អ្នកស្រី តីជំបេណាជាថ្វីលោកអីម និងលាងបានផ្តល់រឿប ចតនានាក្នុងអត្ថបទនេះ (ចតុទី ១ សំណើ).

បង្កើននៅសាលាបច្ចុប្បន្ន បន្ទាប់មកលោកបានប្រឡងដាប់សាលា
រដ្ឋបាល បានធ្វើការក្នុងក្រសួងនាយកដ្ឋានក្នុងការដាក់បាល។ នៅពេលចេញ
ពីសាលាបាលដំបូង លោកបានទទួលតិវាណជាថោយប្រុកត្រួន្ត
ក្នុងខេត្តក្រោម៖ បន្ទាប់មកលោកឆ្នាំ៩៧ក្នុងខេត្តកំពង់ចាមដោយ
បានទទួលការតែងតាំងជានាយកក្រសួងហិរញ្ញវត្ថុក្នុងខេត្តនេះ។ លោក
បានចូលជាសមាជិកសមាគមអ្នកនិពន្ធឌីឡាន្វោះទៅទំនាក់ទំនាក់
ប្រហែលដីយលាកីអក្សរសិល្បៈត្រូវឡើងត្រួវការប្រើប្រាស់នៅឆ្នាំ៩៦០-៩៦១ប៉ះ
ប្រហែលលោកដែលមានចំណាត់ថ្នាក់ជាប់ពីឆ្នាំ៩៨៣ នាថ្ងៃ
១៩៦៣ លោក បានជាប់ព្យាពជាតាំណាងកស្រួលក្នុងបក្សសង្គមកស្រួល
និយមដែលដឹកនាំដោយ ព្រះនរោត្តមនីហនុក្នុងមណ្ឌលអគ្គនាស៊ាម នា
ក្នុងខេត្តតាអីរ៉ូ ដោយលោកមានវិសាទិនិយោគិតិភាព លោកកំពង់ចាមបានទទួលការតែងតាំងជាប់ពីឆ្នាំ៩៦០-៩៦១ប៉ះ
ប្រជានរដ្ឋសាកនៅសម្រាយនោះ។

លោកបានទទួលមរណកាតនៅក្នុងសម្រាយថ្ងៃទី១៩៦៣
ត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ និងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ
ពីក្នុងពេលវេលាដែលត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ

លោកបានទទួលការប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ
-ក្រុងពេលវេលាដែលត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ,
-ក្រុងពេលវេលាដែលត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ
១៩៦៣ ទៅ១៩៦៤
-ក្រុងពេលវេលាដែលត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ
លោកបានសរស់ប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ និងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ

² នេះគឺជាមួយនាមក្រុងពេលវេលាដែលត្រូវបានប្រគល់នៅក្នុងប្រព័ន្ធផ្លូវការបរិភេទ

ការណ៍ដៃនៅក្នុងសម្រាប់យករាងព្យាលបាត់ជ្រើន

លោកបានទទួលតស្សវិយយសជាប្រើនដ្ឋានជាម៉ោង

-ក្រុមសេនាមុនីសារករណ៍

-អស្សវិទ្យាក្រុងកម្ពុជាជិបតី

-មេដាយការពារជាតិ

-មេដាយមាសការងារ

-មេដាយប្រាក់គ្រួសរដ្ឋ

ខាងក្រោមនេះជាបច្ចន្ទីដីរប្រភពិស់បច្ចារដោយ

លោកអីមធិថាល់

IM CHHOM

Député à l'Assemblée Nationale. Né le 16 Février 1903. Fils de M. Peich Im et de Madame née Sok Aut.

Marié en 1932 avec Mme Meas Ket. Enfant : Boun Thol (Mme Khin Horl).

Ancien instituteur et fonctionnaire du Gouvernement Royal. A publié des œuvres poétiques et des romans en Cambodgien.

Lauréat du Concours Littéraire 1960-61.

Commandeur du Monisaraphon, Officier de l'ORC, Médaille de la Défense Nationale, Médaille d'Or du Travail, Médaille d'Argent du Règne.

Sports : Saut et course — Distractions : Musique classique, promenades.

Adresse privée : 79-R, Tuol Kork (Phnom-Penh).

(រួចរាល់អ្នកប្រើគឺដែលរាយក្រឹងលោកអីមធិ)

លោកអីមនិកធនការយោ (រូបចត្តុកសិតិថុជំហាន)

លោកអីមនិកទឹនលរដ្ឋាភិបាលត្រួមទីសម្រាប់ព្រះនរោត្តមិបាន
(១៩៦២)

វិភាគស្មានអគ្គិយសិល្បៈ

ហេរកអើមចាំបាចទុកស្មានប្រហេមលោកទាក់ទងនឹងប្រវត្តិ
សាស្ត្រប្រធែសកម្មដាតីរសំខាន់ដែលនឹងធ្វើបទវិភាគសង្គមបញ្ជីសង្គម
ហេមគត់នឹងរឿងពេរកំប្រាបនាខាងក្រោមនេះ៖៖

ប្រហេមលោកទាំងពីរនេះហេរក បានសរស់រោងយកទៅលើ
ឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រដាសំណើរដងនឹងឯកសារសំដីដែលបានស្រួលចាយ
បានចងចាំពីសកាតការណ៍ដែលកើតមានក្នុងសម្រេចយកាណាពិតមបាត់
សេសដងដោយ

(១)ក្រឡាបេរាគគដ់

រឿងក្រឡាបេរាគគដ់បែងជាប៉ាប៉ាណីណែកជីថាគីឡូណាលីនាទី
ដើមកំណើតក្នុងដែលពេញនិងទីក្រុងក្នុងពេញមានរយៈរឿងក្រឡាបេរាគគដ់
ហើយប៉ាណីណែកទីប៉ាណីតីការបែប៖ប្រាប្រុម្ពុជាតាំងនឹងការងារបាត់
មកត្រួតត្រាប្រធែសកម្មដាត។

បានសេចក្តីបានប៉ាប៉ាណីណែកទីនិយាយពីដើមកំណើតក្នុងដែលពេញនិង
ដូចមានសេចក្តីដើមបាន៖ «ក្នុងអតិតកាលដែលកន្លែងហ្មសទៅជាមនុស្ស
ន្ថៃ នៅត្រីយទន្លេប្រាបុម្ពុជាដែលគេហែសព្វថ្មនេះបាននូចតុមុខ
មានដីឡូលម្បយអនឹងឱស់មិនលិចទីការជាទីមនាយក្របង់ដោយក្នុងធយា
ត្រូវកំត្រួតជីជាក្នុមិរស់យាយពេញម៉ោយដែលគេប្រើប្រាស់ហេរកក្នុង
សម្រេចយកទៅបានសង្គមបញ្ជីសង្គមបញ្ជីនាទីដើម

³ កាលពីដើមកំណើតក្រឡាបេរាគគដែលពេញនិងនេះបាននូចត្រូវបានលើក
ដើមហេរកកាលរារោងកីឡ៉ីមកចុំហើយនឹងខ្លួន តាមដើមទីកិច្ចខ្លួនមានដំណោះស្រាយ
លាក់សំខាន់ដែលត្រូវបានសម្រេចនៅក្នុងក្រឡាបេរាគគដែលពេញនិងនេះ។
ក្រឡាបេរាគគដែលពេញនិងនេះត្រូវបានលើកដែលត្រូវបានសម្រេចនៅក្នុងក្រឡាបេរាគគដែល

កំណើតទីក្រុងភ្នំពេញដែលក្តាយជាទីតាំងស្ថូបពេញយ៉ាតនាគ.ស.

១២៣៤ ព្រះអង្គបានសង្គរដោយជិត្យធម្មនៃព្រះនានាកំណើន
ពេញ

នៅសម្រាប់នាគីក្នុងពេលវិចិកជាព្យិកពេញយនាគ្មរិស្ស។ ស្ថូប
បានធ្វើទិនប័និនសង្គមបែតិយជិត្យធម្មយនោលើភ្នំពេញពេញ។

នាគ.ស.១២៤១ ការរំលែកប្រទិតាទីតាំងមកនៅខាងត្រូវការរំលែក
សព្វថ្មី គឺនៅមុន្ត្រូវយរលួស បុ នៅមុន្ត្រូវស្ថូបពាស់។ អដិជាតុស្ថូបពេញ
យ៉ាតតម្លៃភ្នំពេញមហាបែតិយលើភ្នំពេញនេះ។ ភ្នំពេញស្តិតនៅជាទី
ក្រុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាជាតិបតីអស់យោះពេលសាមសិមឆ្នាំ។ ក្រាយ
មកទីក្រុងបានលើកដូចមេដោលស្រីសន្តរនៅត្រូវយុំ បន្ទាប់មកលើកមក
លើក, បន្ទាប់មកទីតួនាទី កោះស្ទា កែវ ហើយក្រាយមកទៅធ្វើ
ទីតាំងនៅខាងក្រោម។

គ.ស.១៨៦៥, ស្ថូបនៅភ្នំពេញ បានលើកទីតាំងមកនៅភ្នំពេញ
ហើយបានសង្គរដោយជិត្យធម្មនៃព្រះនានាកំណើន រត្តិឧណ្ឌាបោម (នៅខាងដើមការ
រំលែកសព្វថ្មី) ការរំលែកសង្គមបែតិយលើភ្នំពេញឆ្នាំ១៩៦៨រហូតមកដល់ឆ្នាំ
១៩៧០បានហើយ។

វិបីខាតខ្លួនស្តាបនាទីក្រុងបានលើកទីតាំងមកព្រះបរមាកំណើន
គឺមានវិបីពីខាងដើមការក្រុងព្រះនានាកំណើន និង ឯន្តនៅខាងកំណើនមាត់ទន្លេមេគ្ម័រ
ទៅខាងក្រោម។

នាគ.ស.១៨៦៦ គោលនយោបាយប្រព័ន្ធម្រោងខ្លួនដែលនៅខាងក្រុង
ព្រះរាជាណាចក្រដែលនៅភ្នំពេញការត្រួតពិនិត្យបែបសក្ខុមិនៅទីផ្សេយ៍ពេល
គឺមានការទិនប័និនសង្គមបែតិយលើកប្រព័ន្ធដូរបាល (Foures) និងប្រព័ន្ធភោត្តម។ អាជ្ញា

រាជាណកំណើនគាលសង្គត់ស្ថុបដើម្បីកែវប្រការគ្រប់គ្រងប្រទេសជាបេតុ
ធ្វើឱ្យស្ថុបមិនសប្តាយព្រះទៀត

នាគ.ស.១៨៨២   មានបេតុកែទបំណោកខុសពីប្រភពតីមួយគឺ
ប្រជាពុកស្រួលដៃយើង្ហាយដុសកន្លឹយនាទេលជិតព្រឹងលីមនៅ
ប្រហែលជិត៦៧ឆ្នាំគីជាប្រចុះលអាភ្លកតែសម្រាប់ស្រុកទេស។

នាគ.ស.១៨៨២   ប្រពិភីរដ្ឋអំណាចបានកំណើននៅក្រោមគ្រប់គ្រងមកពីទូ
ស្ថាលជិសុន (Charles Thomson) ដូនមកតុំពេញតាមនាក់បម្រុងមកពីទូ
កំណើនហើយបានក្នុងកាំពើនីមី   បង្កំឱ្យប្រជុះនៅតាមបុំបាត់លេខាប្រគល់
អំណាចទាំងស្រុងឱ្យគាង្ហាចរាជាណកំណើ។

អ្នកនិពន្ធបញ្ជាក់តម្រូវតាមប៉ាន់

« កាលពីត្រីស្សសករដុះដែលប្រទេសខ្លួនមានការណ៍ការនៃប្រជុះ
របៀបគ្រប់គ្រងជាដប្បីដែលបានបង្កើតឡើង ការណ៍ការនៃប្រជុះ
នេះជាបច្ចុប្បន្នយបណ្តាលឱ្យមានរក្សាក្នុងនៅម្បងដាក់នៅក្នុងបានដ្ឋាន
កិច្ចាលខ្លួនបាប់តាំងពីក្រោមផ្លូវនៅដល់កិច្ចាលលើរបៀបបង្កើតឡើង អ្នកជិះណាត់របៀប
ការគ្រប់គ្រងក្រសួងទាំងអាជីវក្រុងពីព្រមស្រួលទទួលតាមចំណែក
ប្រចាំនីមីរបៀបបង្កើត ព្រះបានសម្រេចនៅពេលបានក្នុងប្រជុះបាន
តិនិជ្ជរបៀបនេះដើរូ អាកប្បកិរិយានេះហើយដើលជាទុបសក្នុម្ភយជិះនៅ
ការរក្សាទុរនយោបាយរបស់ជាតិរាជនេះដើលទីនីមីបុលមកកត់ត្រាត
ល្អជាមីនជាដប្បី ម្នាពេះហើយសេចក្តីរំណោក(ឡ្ងកមកំណើ)កំតាំងកែតែ
មានឡើងអំពីពួកនេះដើលមានតម្លៃលកកម្ពាំងជាន់ដើម្បីបង្កើតឱ្យសម្រេច
ការតាមគោលបំណានរបស់គោល។

រួចពីនោះ មកវិបរិតកំតាំងកែតែមានឡើងក្នុងផ្នែកក្នុងប្រទេស

បណ្តាករស្ថបះទោរសីវិន្ទ័ត្រប់អាមេរិកលាបលេខៈតែកាលដាលជំឡើង។
មានតាំងខ្លួនដាមទៅពួកអ្នកខ្លាំងពួកនៅត្រូវបានបង់ពិនិត្យដើម្បីបណ្តាក
រស្ថិចចុះចូលប្រមូលគ្មានដារណ៍ពិនិត្យយ៉ាងប្រើនាមួយបានយ៉ាងខ្សោយ
ធានាធិបតេយ្យកំពើបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងប្រើនាមួយទៅពិនិត្យយ៉ាងខ្សោយ
ខ្លួនទៅបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងប្រើនាមួយទៅពិនិត្យយ៉ាងខ្សោយទៅបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងខ្សោយ
ឯធម្មតាអ្នកបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងប្រើនាមួយទៅបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងខ្សោយ
ឯធម្មតាអ្នកបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងប្រើនាមួយទៅបានបង់ពិនិត្យយ៉ាងខ្សោយ

ក្រឡាហេកជំពូករោនេះជាសារធានដែលខ្ពស់បានក្នុងការបង់ប្រើប្រាស់បាន
ដោយពេលកែត្រួតកោលបាលយេងៗបុរសម្បយុបនេះមាន កិត្តិស៊ូ
លាន់ពួកខ្លួនខ្លាងដានីត្រូវបានបង់ប្រើប្រាស់បានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ
ខ្លួនដាមបញ្ជាការខាន់សេនាបត្រដីនៅទីសទីក្រុណិយាបានបែបប្រើប្រាស់តែលំ
នីមួយៗដែលមានការកំពើនីត្រូវបានបង់ប្រើប្រាស់ការអនុវត្តន៍ការរៀបចំពី
ព្រមចុះពាណិជ្ជកម្ម

ចំណែកខានីពួកអ្នកតាំងខ្លួនដាមទៅនៅខ្លួននានាក់ខ្លួនប្រើប្រាស់តែលំ
យ៉ាងរម្យតណាស់ដែរដើម្បីឱ្យក្រើកត្រូវបានបង់ប្រើប្រាស់ក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ
និងការក្រោមធម្មតាបានឡើយ។ លើសពីរបានបង់ប្រើប្រាស់បានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ
មកហ្មុនីពួកបានបង់ប្រើប្រាស់បានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះដើម្បីបង់ប្រើប្រាស់បានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ
ក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះដែរដើម្បីឱ្យក្រួចក្រាវបានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ
ក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះដែរដើម្បីឱ្យក្រួចក្រាវបានក្នុងក្រឡាហេកជំពូករោនេះ

⁴ អីមទាំង, រឿងក្រឡាហេកជំពូក, ភ្នំពេញ, ១៩៧៨, ទី៣៦ក-គ។

សម្រេចខាងក្រោមនេះបង្ហាញពីដំយែងនៃមួយទៅពីរដើម្បីជាផាណិជ្ជការ
ពលរហូត្យក្នុងហេតុកនៃក្រុងទីតាំងខាងក្រោម

« ដោគជំយែងប្រសើរបស់ពួកយើងនៅស្តីស្អាតនេះធ្វើឱ្យក្នុង
ហេតុកនៃនិងលោកពិស្សុលោកលួយកមានកម្មាំងនិងមានចិត្តភាពនៃពីតែ
ខ្លាំងឡើងឡើត។ មេទៅពីទាំងពីរបានធ្វើឡើងក្នុងមិមក្នាមកំអង្គយពីក្រោះ
ត្រាតីដំណើរសព្វ្រាមដែលនឹងត្រូវដើរឡើតឡើត។ ក្នុងហេតុកជំបាប់ដើម
និយាយមនបាន

-ដំយែងនៃបស់ក្នុងគ្រានេះមុខជាពួកឱ្យខ្លាងខ្លាងឡាត្រូវប់ទិសជាតិ
នានាក្នុងសមរសើរគំនិតជឺល្យាសីរបស់ព្រះពេជ្រុណានិងចិត្តអង់គ្លេស
ខាងការតិចស្តីដើម្បីជាតិសាសនានិងព្រះមហាក្សត្រ។

-ខ្លឹមសរសើរគំនិតលោកវិញ្ញាបីដែរ។ លោកចេះចាត់វិធានការឡើ
យកពាត់មានពីបាត់បាត់បានទាន់ពេលរោល។ ពាត់មាននេះហើយដែលជាបេតុបណ្តាលឡើយឱ្យបេញមកប្រព័ន្ធឌីការបានដល់លួយ។ តួន្យេនេះ
យើងនឹងគិតថ្មីសព្វ្រាមបែបណាត់ឡើតតាមគំនិតលោក។

-ព្រះពេជ្រុណានិងការនេះជាយើង បើមេទៅពីទាំងឡាយចេះរោម
សាមគ្គិត្តា ចេះប្រសើរយុទ្ធកំទែងគ្នាដោយវិញ្ញាបីមកដោយស្ទឹមស្អាល ចេះ
រួមចិត្តរួមគំនិតគ្នាដោយខ្លាប់ខ្លួនឡើតខ្លួនពេលនឹងដំយែងនៃទៀវជាមាន
ដល់យើងជាគងបាន គំនិតខ្លឹមបានពីរករណី ពីចាប់និងរាយការការពាត់គ្នាបូលឡាសព្វ្រះប់បាត់បាត់បាន
ឯករាយឡើងឡើងឡើតឡើត។ ដោគជំយែងយើងកីនិងមានជាប្រាកដ
ព្រះយើងមានគ្នាប្រើប្រាស់លើសលូបលើកកម្មាំងនៃជាតិបរទេសបីបើក
មានកំពើនឹងប្រើប្រាស់យើង។

-ត្រូវហើយលោក! គំនិតនេះពេញជាប្រសិរី បានការណ៍តាមការកំណើន
 ប្រើប្រាស់តិចមួនហើយ តែខ្ញុំយើងបើចានមកដូចជាតិត្រប់ទិសកំអាច
 ដឹកការកំណើនត្រូវនិងការកំណើនល្អុខ្លះរបស់ពាណិជ្ជកម្មបានដែរពីតិចមួនតែ
 ការកំណើនទាំងនេះមិនស្ថិតឡើងទៀត យើងមិនត្រូវខ្សោចការកំណើនបានការណ៍
 ហើយតាមការកំណើនដែលបានដូចជាពិស់នៃពួកអាណាពនិតមនិយមហើយយើង
 ត្រូវតែមានចិត្តអង់អារកំខ្លាបស្ថាប់ ការកំណើនបានការណ៍មួនបាន
 រហូតសង្គមបិត្តទេសមឡ្វសង្គមមេឈឺបុរាណទៅក្នុងទីតាំងបាន
 ច្រកការទូស្សាមមាត់ត្រូវដោយយកដែកមួយដើម្បីបុរាណពួកគ្នានូវ
 បានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការទូស្សា
 ទូស្សាបន្ទូរបង្កើបបំពុំការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ការកំណើនបន្ទូរបង្កើបបំពុំការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ការកំណើនបន្ទូរបង្កើបបំពុំការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ការកំណើនបន្ទូរបង្កើបបំពុំការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ

មុនស្រាមយើងនៅស្តីស្ថាតុនេះពីថ្មីត្រូវបានយើមបានលើកកន្លែង
 ទៅមេដីតាមការកំណើនបន្ទូរបង្កើបបំពុំការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ដើម្បីបានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ប្រជាប់អីជាសំខាន់ទេស្មើតែការកំណើនមួយដើម្បីកំណើនដែកមករូបរាងសំបកការ
 ត្រូវតិចតិច មើលយើងនៅថ្ងៃម៉ោងប្រហែលជានូវបានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ទាហរណ៍ដូចជាបានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ត្រូវតិចតិច មើលយើងនៅថ្ងៃម៉ោងប្រហែលជានូវបានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ
 ត្រូវតិចតិច មើលយើងនៅថ្ងៃម៉ោងប្រហែលជានូវបានការកំណើនយកដែកមករូបរាងសំបកការ

⁵ ពាក្យបានការណ៍ជាប្រព័ន្ធផាមិត្តភាព មាននំយប់ជាប្រព័ន្ធផាមិត្តភាព

បែកធ្វើដៃហុយប្រុបប្រុលពេញតែសមរភូមិម៉ឺនអីលីស៊ីនិងយើព្យូសោះ
ចំនួនម្នាតិទីបណ្តប់។

លុះស្តានធ្វើដៃសំឡាលាកំដែកធ្វើកម្មធម៌ម៉ឺនយើព្យូជូលគាំ
លើគ្មាក់គិតស្ថានតើត្រូវគ្រប់ស្តាប់អស់ហើយទីបនាគំត្រូលម៉ោទិនិត្យ
ម៉ឺនខ្សោចដោយគ្មានប្រុងប្រយ័ត្នខ្លួនបន្ទិចធ្វើយ។ ឧ៖ស្តាយកំក្រើនសី
ស្តាម៖លីខេះស្តាយព័ទ្ភ្លើដែករោគយោងដើរដឹងស្រីសត្រូម៉ឺនការតំរង់
ពេញតែយុទ្ធភូមិ លុះចូលសុបិទោកធននាទីរបស់ត្រូវបាយឱ្យការប្រើប្រាស់តើ
ទាហានចិនសុះក្រាក់ព្រមទាំងធ្វើដែករោគការតំលៃដែករោគ
គ្រឿងដល់ខ្លួនទាហានបាកំដែលមានចំនួនចិចដាច់បាយមេរាមកាប់
សម្ងាប់នឹងដារស្តាប់អស់ចំនួនសាមសិបនាក់។ នៅសល់តើបន្ទិចបន្ទប់ខ្លួន
ប្រើប្រាស់ប្រែកប្រឈមបានបាកំដែលមានចំនួនចិចដាច់បាយមេរាមកាប់

នេះដាច់យដាំនេះមួយយោនដំបែកចិនកំណើនតិចប់
សាសន៍ដែលមានចិត្តស្មោះត្រូវនិងការបណ្តឹងដំបែកចិននេះសំបើមជាគុង
របស់យើងទៅធ្វើត្រា រឿងនេះសម្រេយើព្យូម៉ោកំក្រើនបាកំដែកមិនមែនពួក
ទេ។ បាត់បានចម្ងាយប្រើបាលប៉ូតសិមមិះត្រូវមួយយោយមិះត្រូវឱ្យណា៖
ទេតើ។ គឺនិត្តដែលលោកបានធ្វើដែកប្រាប់ខ្លួនឯងចិត្តនេះពេញដោត្រូវ
ហើយតែកោដ្ឋានគិតធ្វើមេបានចិត្ត។ យើងនៅត្រូវប់ដំបន់ដើម្បីដឹងដឹង?

ត្រូវឱ្យនេះខ្លួនគិតពួកបានហើយ។ ខ្លួនមិនការបាននៅទិសទិសក្នុងនានិន
ទិសបច្ចុមមេទៅដី។ ទំនើសសំឡាលាកំក្រួចរាល់ ឬកញ្ចាំទៅយោជិកដោយប្រាយ
ស្រុកសំពោះទីនេះទេ, ឬកញ្ចាំរួចរាល់យិនិត្តប្រាយស្រុកភ្នំស្រុបទេ, វិបុល
ការកែបនោគិតនីមួយៗ, រដ្ឋាភិបាលក្នុងកណ្តាលស្អីដែកទេ, វិបុល
សង្គមសន្នើស្តានទេ, វិសេសម៉ោកនៅកណ្តាលស្អីដែកទេ, ឬក្រិម៉ោកនៅ
បាត់ទេ, ឬនឹងបានមូលមតិគ្មានអស់ហើយស្អាមវិត្តូវបាយឱ្យការបាលស្អីដែកទេ

កំពតកំបានឡើងមកពីថ្មមុនបាស្របយោបល់គ្នាដែរនៅតែពួកមេ
ទៅមានទិសបូត្រិនិជ្ជទិសឧត្តម៉ាទុរៈដែលបានប្រសើយគ្នាដោយពីជីវិ៍
គំនិតគេយ៉ាងដូចមេប៉ុទ័រ

-បុន្ណោះហើយ! រឿងនេះខ្ញុំទិន្នន័យបានដំណឹងពីព្រៃនិជ្ជមកបាន
ខកញ្ចាក់ជិបតិប្រាក់ប៉ុងនឹងលើកទៅចូលរាយបាតាកំងនៅក្នុងពេញ
ពាប់នេះដែរបានទៅទាំងឡាយនៅទិសដែកកំពតបានរួមគឺតិចជាមួយគ្នាដោរ
ប្រសិទ្ធភាពសំរាប់ នៅវេលាដំឡើលដែលណាត់គ្នា និងចូលណុក
បុំណូរការឡើយ

-ព្រះពេជះគុណាការណ៍នេះហើយពិតជូលពាក្យបានហើយមេទៀតទាំង
អស់មានចិត្តមុះមុតប្រកែលនឹងតួបិយីមបេះតែតួសុក្តុងបុប្ផុជនកុំខាង
កំពើនកុំតែលួយឱ្យខ្លួនដូចតួកបណ្តុះត្រាកំនៅព្រៃកដកគោលបំណុល
របស់យើងទាំងបុំណូរការណ៍បានសម្រេចដូចបានបាតំខាន។ តែព្រៃនិង
ពាប់កុំបង្គង់ឡើយឱ្យការណ៍ពាន់បាតាកំងកំពង់តែទៀតនៅឯណ៍

-នៅថ្ងៃនេះហើយខ្ញុំនិជ្ជលើកទៅតែម្រោងៗទៅក្នុងពេញ
ដោយខ្ញុំបានដំណឹងបានទៅលោកខេងយោជិកនឹងចូលរាយបាតាកំងក្នុង
ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅថ្ងៃអាចទិញនេះជាកម្រិតទោះបីយើងទៅពាន់កីត្តិទានកីត្តិគេ
ពីចាំយើងឡើយ មនុស្សនេះមុតណាស់ហើយកាន់ពាក្យសូច្ចោះដឹងដូចប្រែះ
ពេជះគុណាប្រាបស្ថិតិថ្នោះណែនាំនៅថ្ងៃនេះប្រាប្រាប់ជូនិជ្ជ
រោកខេងយោជិកដើម្បីដូចតួកម្នាកំងគ្នា។ ហើយប្រសិទ្ធបានខបស់គ្នាដឹង
នៅក្នុងក្នុងខ្ញុំនិជ្ជប្រើប្រាស់ស្ថិតិថ្នោះដឹងឡើងប្រាប់ពេជះគុណាប្រែះ

-ប្រែះពេជះហើយលោក! លោកអត្ថិភាពសូមឡាយបានដោតដៀងយើ ខ្ញុំ
និជ្ជលើកទៅតាមក្រោយដែរ

និយាយរបមេទៅទាំងពីរក៏លាត្រាប្រមូលរហូតដល់លើកទោកនៃទី
បញ្ហាការរៀងខ្លួនឡើងត្រូវពាណិជ្ជប្រសិទ្ធភាពនឹងនៅវត្ថុយើតាលទីត្រា
លុះដល់ពេលព្រឹកក្រឡាយហាគត់កំពង់តែរៀបកន្លែងទៅបំរុងនឹង
សេច្ចាត់ណែនាំឡើងត្រូវបានបែងចាយឡាយត្រាកំបុលឡើងដំ
របច្ឆាមនៅចុងឯកសារយើងយើងមិនមែនបានបែងចាយឡាយត្រាកំបុលឡើង
កំពង់តាកែវរៀបចំនូវការសំត្រាប់ចារសំដែមកន្លែងនេះថា មកជិតដល់ផ្ទូរដែក
ចុលមកវត្ថុហើយ។

ក្រឡាបេរមគិតជានដិស្សាមក់ពិគ្រោះនឹងវិបុលបីស៊ូរបេញ
ដំណើរទីផ្លូវតែមួយបុក្សក្នុងនៅរដ្ឋចាត់ដែលសិន។

វិបុលបីនីត្វិរយោបល់ថាគំ

-បើយើងចេញដំណើរទៅក្នុងក្រុងមានពាក្យត្រហរនិន្ទាតំអក
ស្រុកបាយើងគ្រាន់តែយើងស្រមាលបាត់កំនើរតែលសមរភូមិស៊
នាំឱ្យគេធុកបិត្តទៅថ្មីក្រុយ។ ដូច្នេះយល់បានវិញនៅតែយក
កេរីយោះមួយគ្រាន់សិន្ធ។

-នៅតួដក់ចែះតិចបាន។ ខ្ញុំគើងខាបអីទេព្រោះយើងបានរៀបចំនឹកនៃនៅក្នុងព្រាតានក្រាយតិចបានស្ថិតិរសមហើយ, បាកំជិនជាយនឹងបាត្រៃះយើងត្រូវទេ។ ក៏បុន្ថែខ្ញុំចង់ប្រើបាយពួកហេ:សីក លម៉ីល ក្រុងរបានលទ្ធផលប្រសើរដាច់ការប្រយុទ្ធចល់មុខគ្មានទៅទៅ។ ឧបាយកលនោះត្រូវទៅដើរកន្លែងកន្លែងយើងបានពិគ្រោះគ្មានពីថ្មីមុនគឺកន្លែងដែលវិបុលធតកអូតបាត្រាប់ស្វាល់ចិត្តសំណាស់នោះ។ តើគឺនីតិនេះស្ថិតិរសមាជិកបុរាណដីបាន។

-ស្រុលហើយលោក។ ខ្ញុំតាតបើយល់ទាស់អីទេ។ បើលោកចង់ប្រើប្រាស់នៅក្នុងនៃលម្អិតនៅបន្ទាន់នៅពេលបង្កើតរបស់ខ្ញុំហើយ

ព្រោះខ្ញុំយល់ច្បាស់ថាថាបីបានការណាមួយនៅទេដល់ទីនេះដែលមែន
របស់មុខជានឹងមានជាព្យាករ។

ក្រឡាហោមគឺនិងវិបុលបីជនិយាយគ្នា តើបនឹងដូចតីមាត់កន្លែ
ទៅបានការណីជាបុលទេដល់។ ក្រឡាហោមគឺបង្ហាប់ឱ្យកន្លែយោជាតាព្យាករ។
បានការណីមុន។ ទាហានបានការណីតាព្យាករនិញ្ញាចោរបីនេះតែតែយើង
មានត្រូវពួកពលខាងណាមាត្រការណី។

កើតិត្រានោះក្រឡាហោមគឺនិងវិបុលបីជនិយាយបង្ហាប់ក្នុងទាហានទ្វាងដី
ជាកលបាត់ទៅតែម្រោងទៅកាលសែនកាសតែឡើរតែបន្ទិច។ កំឡើយ្យាត
ព្យាយីជាបានការណីមិនយើងទៅពីចម្ងាយដើម្បីឡើងដោលតាមរបៀបទេដល់ទី
កន្លែងដែលបំរុងនឹងធ្វើកលខាង។

បានការណីយើងសែនទាហានក្រឡាហោមគឺបាត់រត់ទៅទីសង្គមីនិង
កំត្ថាដែលតាមទោះមួនតាមតាមតាំងនឹងតីរត្តិយើទាលទន្ល់ត្រានោះទេដល់កាល
សែនកាសរួចចិត្តគាត់រាលទោះកៅតច្បាយទៅទីតាមរបៀបនីមួយ
ដែលយើងមានសុខត្រូវតែត្រូវបែងប្រាក់ក្នុងតាមរបៀបនីកពិ
រិយាយដើម្បីបានសំគាល់នោះ។ បានការណីយូប់នោះមាត់បីជនខាង
ស្តាំ ឯធម៌ក្រឡាហោមគឺចូលនៅលើត្រីបកណ្តាលពោះបីជនធ្វើកល
បញ្ជាផលដាច់បានប្រកនិងដើរទោះទីត្រូវបនិងបាយមកនិញ្ញកំពុង
ពីព្រោះទាហានបានការណីនៅក្នុងផ្ទះនោះក្នុងក្រឡាហោមគឺកំពុង
ក្រាបហើតត្រីបប្រកកំកើតិនិងដំឡើងស្ថាបីយមមុខរកបានការណីប្រុងខ្លួន
ប្រយុទ្ធដោយអនុការបើប្រុសនិងជាពួកនេះបានចូលទៅការយ។

បានការណីយើងដែលមិនមែនក្រឡាហោមគឺទេ តាមប្រកដាប់ក្នុងទោះមួន
នោះកើតិនិងនោះហើយ តើបាត់កន្លែងទៅឡើបំបែកជាបីពួករូចឡើងដើររាល

កុដៃទោស្តាក់មុខពីខាងកើតខាងលិចនិងខាងត្បូវចូលទៅរាយ
ក្រឡាងហេមគឺជំជាបីទិសកំទេបចូរវិនាសសាបស្តួនទាំងអស់តែម្នាច់។
ទាហានបាត់បានយើង្វឹងក្រឡាងហេមគឺដើរលើត្រីបទេ
បានយ៉ាងស្រួលកំតាំងយកតម្លៃបំតាមនាំឆ្នាព័ត៌ភាគតែត្រីបសំដោរទេបញ្ជា
មិត្តបង្កើប់ពីនាយកោហ្មាយ។ លុះរត់ចូលប្រែកាទោក្នុងបីនេងដោយខ្ពស់ពី
កន្លែងដែលអ្នកស្រួលបានបំបាត់ចេញចូលត្រីបនេះកំទទួលមិនបានស្រាប់តែ
លិចស្រីបទេក្នុងទីក្រុង ពួកពលបាត់បានទាំងបីនុះខ្លួនទោក្នុងកក់ទេ
ទាំងស្រួគេដើរបានក្រឹងប្រជាប់ដែលធ្លានៗនឹងពីត្រីបពុំរួចកំណុះដើរក្នុង
ស្ថាប់ក្នុងទីនោះអស់ជាប្រើបាន ទាហានណាតែដែលធ្លាក់ខ្លួនទោក្នុងឡើងមក
វិញ្ញុបង្គែរពីព្រោះរកអូនីនិងតោះត្រូវ ណាមួយត្រីបដែលនោះដើរវិញ្ញុខ្លួនក៏
ដុសប្រទាក់បាក់ស្រែ៖ ត្រីកនិងយកដែលធ្លាក់ឡើងក្នុងឡើងបានទៀតឯកក៏
ពុំបាន, កក់ក្នុងបីនេះទៀតកំមានកម្រាស់ប្រោណាស់ទោក្រោមកាល
ដែលធ្លាក់ខ្លួនទោដល់ហើយតែដើរតែដុងលិចបន្ទិចម្នេរកប់ដើរកាន់តែ
ប្រោកាទោក្រោកាទោរពុំរារីនីនឹងនឹងរបបានឡើយទាហានបាត់បានទាំងដែលធ្លាក់
ទោក្នុងទីក្រុងទាំងអម្ចាល់ម៉ានមុខជាពិនាសបាត់បង្កើតតែទាំងអស់ត្រូវ
និងគេចិចទោណារូបទេ

ក្រឡាងហេមគឺនិងវិបុលបីនេះ យើង្វឹងជាលិចស្រីមរបស់ខ្លួន
បានសម្របលទ្ធផលដូចជាលំណាត់ហើយកំត្រាបែងពីត្រីបរត់
ចេញមកបាត់ពលបាត់បានទាំងដែលនោះតែបន្ទិចបន្ទិចហើយមាត់បីនេងខាង
ត្បូវ។ ពលបាត់បានទាំងនោះតែយើង្វឹងក្រឡាងហេមគឺជំបាត់
ស្រមកពីត្រីបក់នាំឆ្នាព័ត៌ផាសដើរកាត់រាលសំដោរទោកំពង់តាក់រិញ្ជ។
ក្រឡាងហេមគឺកំពាត់សេនាទាហានចូរបាត់សម្ងាប់បាលត្រូវបានសល់

មួយពុកលាបាកំនែដែលជាប់កុទក្ខុងបីនៅទាំងអម្ពាលម៉ានវប្បុរាបកយក
ត្រីសស្រាវជនិងមួកពីខាងបានមកជាប្រើទៅ

នេះជាទាយមួយយ៉ាងប្រសើរបេញពីគឺត្រីនិត្រក្រឡាបេរាមគឺនិង
វិបុលបីនៃដែលខ្សោចបីនៅដើម្បីជាសាសនានិងព្រះមហាក្សត្រ។ វិចពីកិច្ចទាំង
នេះទៅមេទៀតទាំងពីរលើកកន្លែងយោជាភ្លុងបីនៅម្រាត់ទៅក្នុងពេញដោយ
មានបេតនាប់ទៅពួកដែលជាមួយនឹងលោកខែយោជិកជាដើម្បីចូលលុក
ព្រះរាជនាថីឡើងការណានិត្រិយមបានដីនៃមួន។ ក្រឡាបេរាមគឺ
និងវិបុលបីនៃជាមនុស្សមានចិត្តស្អោះត្រីនិងរាជបល្បៀនូវជាពិតប្រាកដ។
ដែលបេញមកដើសកន្លែងនេះត្រានបំណានស្តីក្រុាទាមទាយកអំណាបច្ចប់
ត្រីតិចាកំនែមកច្ចាយព្រះករុណារិញ។⁶

ដល់ក្រាយមកក្រឡាបេរាមគឺដោយចាប់កលដនក្បត់ម្នាក់
ចូលដែនីនិងបាកំនែ បានទាំងបានបាកំនែមកចាប់ខ្លួនលោកបានជាក់
កំដាលប់បេញដំណើរបីកត្រីនៅទៅខាងត្បូងយ៉ាងសម្ងាត់តមានទាញ
កំពូលឡើងខ្លាងដូចពេលសព្វដងទេ។ ដូចមានសម្រាត់ខាងក្រោមនេះ៖

“ក្រឡាបេរាមគឺអង្គួយនៅត្រីម៉ាចុងកុងលើនាមានទីកម្មទាំង
ក្រុមក្រំជាតិក ទាំងបីនៃសំឡើនមិលទៅត្រីយានិចចំបឹងបំផុះមកកំពើដែន
ព្រះបរមរាជកំនើនិងប្រាជ្ញប្រាសាចក្រុងពេញចិត្តដោយក្បាច់របនា

---

⁶ អីមទិន្នន័យ ពីរក្រឡាបេរាមគឺ ក្នុងពេញ ១៩៨៨ ទី៣៨៨៨-៨៨១៧ លោកស្តីនសាមុត
បានយករឿងក្រឡាបេរាមគឺទៅតែនៅដោយប្រព័ន្ធមានបំណានដីនៃបាន អនុញ្ញាត
ក្រឡាបេរាមគឺ “ហើយលោកបានប្រព័ន្ធនានសរសើរៗ សពុំនៅ Sin sisamuth - anicha krola
hom kong - អនុញ្ញាតក្រឡាបេរាមគឺ - the best sin sisamuth song
(www.youtube.com/watch?V=iaZ-5LLY34Y)

ផ្សេងៗមានបៀតតារាជនិវកំពុលមណ្ឌលដ្ឋានធ្វើដោយទៅ
កូដាល់បើកយ្យាតពីតែខណ្ឌលើលមកដោយព្រៃនដើរបើយ។
ព្រៃសុវិយាក់លិចស្រីមបាត់ទៅ ពេលព្រលប់ធម្ពលមកដល់ភ្នាមធ្វើឡើ
ស្រសាប់គ្រប់ទិសម្នយវំពេច មិនយុរប៉ុន្មានយប់នឹងតីកូដាល់លមកត្រូវដាន
គ្របលើដែនពសុជាថីលអីលេដីយើញទាំងអស់។

មុខគ្នាណ្សែតនៃពេក នៅលើកូដាល់ក្រឡាហេមគឺដោទាំង
ពីរដាប់ខ្លោះ ទាំងប្រឈមធ្វើនូវអណ្តាលីក្រាបថ្នាយបន្ទីលាថ្នៃបរមាណដី
បម្បាយ។ សេចក្តីស្អែហាជាតិ មាតុក្បឹមនិវក្រោះមហាក្សត្រនៅតើដីជាប់
និងដួងចិត្តបណ្តាត់នេះដរាប ពុំមានប្រាសចាកទោណាបន្ទិច។ ក្រឡាហេម
គឺដែលឱ្យបានប្រឈមយោងលំបាក ទីកន្លែកក្បែរ សក្រាក់
ឆ្លាក់លើដើមឡ្វីន សញ្ញីនសក្រែង អង្គីយសញ្ញីនគិតបាន ឱនភាព្យាមព្រោះ
ទៅនឹងជាស្ថាប់និវដោរាជំកួនក្រានេះហើយ។ ប្រឈលជាម្នល់បាន
ប្រាបដសិទ្ធិ គំនិតនេះជាសេចក្តីព្យាបានរបស់ជាតិបរទេស ធ្វើឡើអាត់
កំបាំងពុំឡើនរណាគីឡូ ...

-ម៉ែបលេកក្រឡាហេម...ឱិបបំពីនីភ្លើនីភ្លើប្រើទេ?

-ក្រឡាហេមគឺដែលយកមានបាន

-ភ្លើមិនដល់និវយើញមុខអាថារហន្ទយុំងមកបុន្តែយកប្រទេស
អញ្ញ។

និយាយបានតើបីណែនាងេះបានរាជកំណាត់ប់ក្រឡាហេមគឺយក
ទៅឱិបបំពីកូដាល់ជាបីមនីទៀត...ឡើងឱរាល់តែរលាកពោះនិវដើម
ឡ្វីនខ្លាប ស្អាកបីមប្រមាត់ ហេះដូចនីមួយាលើក្រឡាហេមគឺរលក់
បាត់ស្ថារតី លេដីនីងខ្លួនរហូតទាល់តើធ្វើកាលកិរិយាក្សត្រនីត្រូវបានទៅ
គ្រាន់តែរលក់ជីវិតភ្នាម ឬកកម្មករនាក់ជាយកដ្ឋីប្រមកបុន្តែសណ្ឌាន

សាកសព ក្រឡាហេមគឺម្នាក់លោកកុងទីកន្លែង កដ្ឋាលកំបត់ក្បាល
ត្រឡប់វិលមកព្រះរាជាណីន្តោយ⁷

មហាវិកាទអស្សាយក្រឡាហេមគឺនេះនាំចូលកសិនសិសាមុត
បានយកទៅតែជជាបចចម្រូវមួយយ៉ាងល្អីនៅសម្រេចយសាធារណរដ្ឋ
ខ្ពស់នាទសវត្ថុទៅ មានចំណាយដើម្បីថា “អនិញ្ញាក្រឡាហេមគឺ” ដើម្បី
ជស់សតិអរម្មណ៍ចូលយុទ្ធផលមានសេចក្តីភាពនតសិការពារទីកដឹង
ជាតិជាតិក្រឡាល្អៃចូលបានជាតិបរទេសដែលបាន
ចូលមករាងត្រូវបានជាតិ⁸

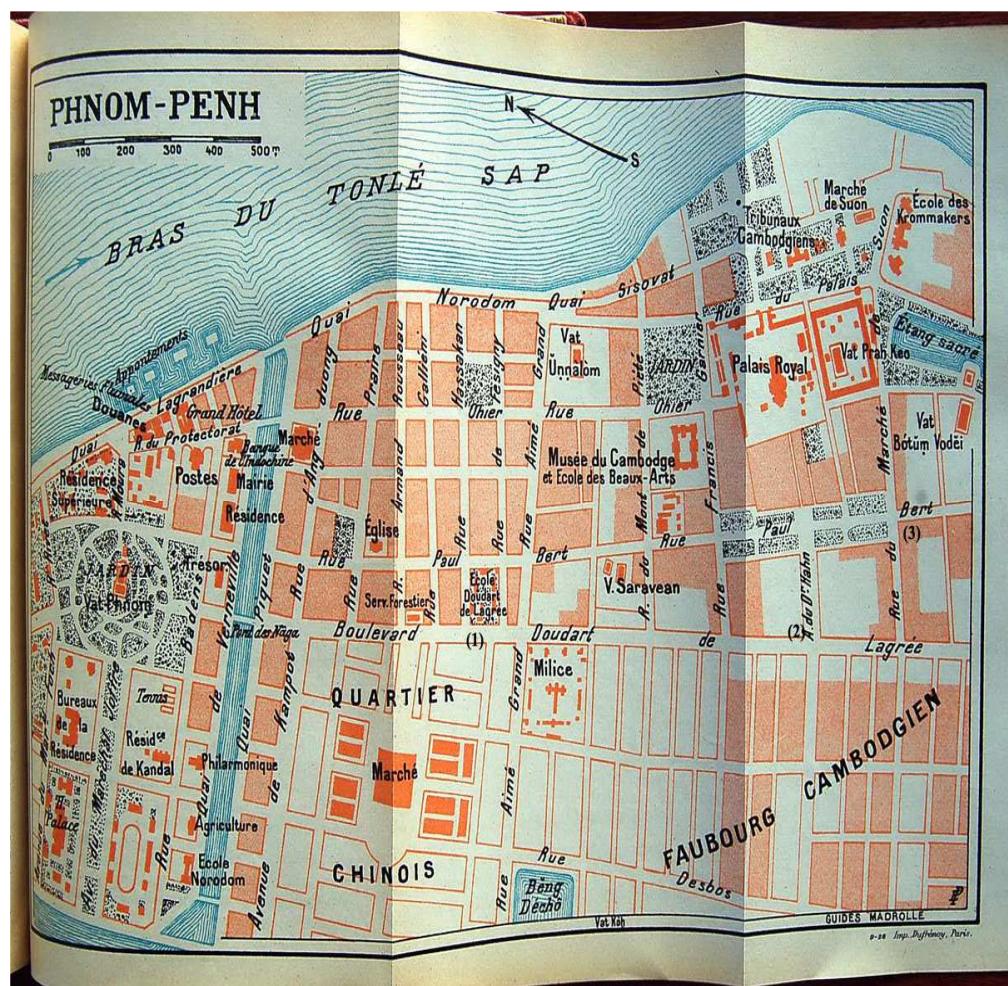
---

⁷ អីមទាំង, រឿងក្រឡាហេមគឺ, ភ្នំពេញ, ១៩៨៨, ទី៣៧២៧៨-២៩៣។

⁸ www.youtube.com/watch?v=iaZ-5LLY34Y Sin Sisamuth –anicha krola hom kong -youtube

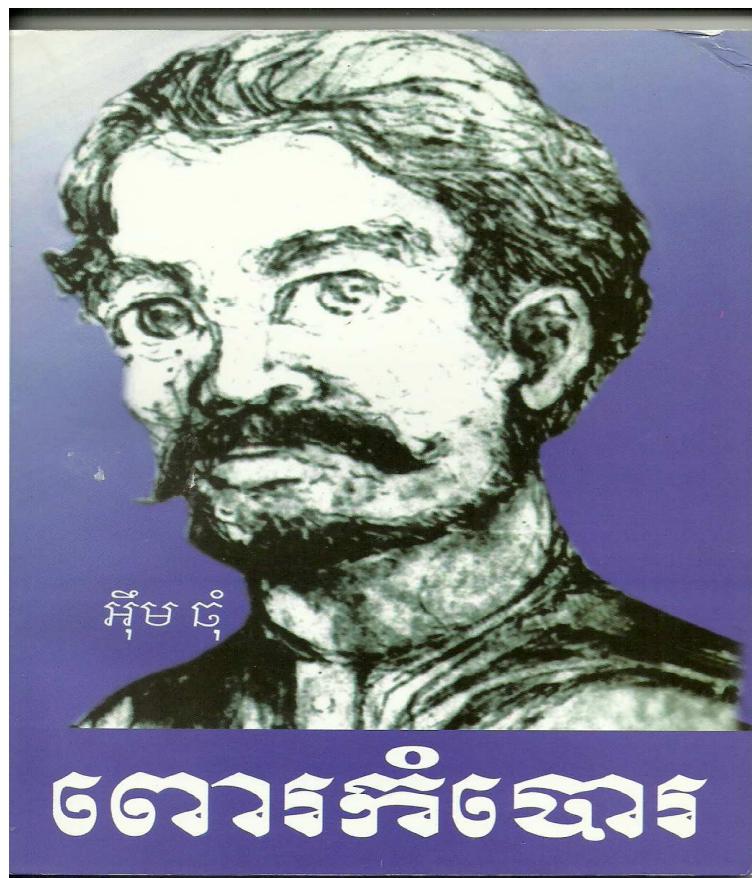
ព្រះបរមាណជក់និងទទួលេគត្ត
(ស្រីបេញពីអិនទេរណ៍)

ក្រសួងពេទ្យលេខាងក្រំណែន

(ប្រជុះពីរិក្សា Guide de Madrolle, 1928).

២) ពោរកំប្រាក់^៩

រួមសំខាន់
រួមសំខាន់
រួមសំខាន់

រួមសំខាន់
រួមសំខាន់
រួមសំខាន់

^៩ រឿងពោរកំប្រាក់, ភ្នំពេញ, ១៩៦៨(១៩៧៤), ១៨៦៥ទំព័រ (ខ្លះពុម្ពដៃយើងឱ្យរួមសំខាន់, ភ្នំពេញ, បណ្តាញអន្តែរដា, ២០០៣)។

រឿងពោរកំបារនេះលោកអីមធ្លឹសរសរចប់នៅឆ្នាំ៩៦៨ ហើយ
លោកយកមកដោះពុម្ពផ្សាយនាមឆ្នាំ៩៦៨ពាណិជ្ជសម្បូរសារណារដ្ឋខ្លួន
ទៅតាមស្ថានភាពយោបាយដំនានៗនោះ (សូមអានអវសានបទ, ទាំង
១៧ដែលបានដោលលោកបានសរស់បន្ទីមសម្រាប់ផ្សាយនាមឆ្នាំ
៩៦៨នោះតម្រូវតាមស្ថានភាពយោបាយនៃសម្បូរសារណារដ្ឋខ្លួន)

នៅដើមប្រឡាមលោកនេះអ្នកនិពន្ធបញ្ជាក់សេចក្តីពីបបម
ហេតុដែលនាំឡើតិចនៅរឿងនេះទេវីនេះ

“ថ្វីម្នាយ ក្នុងគិត្យរដ្ឋរឆ្នាំ៩៦៨ ខ្ញុំមានបានជាតិណានៅក្នុំ
បានដើរស្អែចសុំហាន ជាមួយនឹងសមាជិករដ្ឋសកា មន្ត្រីរដ្ឋការសុំវិល
និងយោជាជាប្រើនទៅការតំបន់ស្រឡែរដែលបិននៅឯងត្រូវដែន
ខែត្រីស្តីដែនត្រីនិងប្រឡាមលារ។

ទៅដល់កំពង់ស្រឡែរ អ្នកតំណានៅក្នុំនិងមន្ត្រីរដ្ឋការជាប្រើន
បាននាំត្រូវទៅកំសាន្តនូវទីក្រុងនៅក្នុំមិនមែនដែលមានទីក្រុងបានត្រូវជាក់ដូច
សំរួលនិងមានរក្សាទាយាយ៉ាងត្រួលឱ្យនូវប្រើប្រាស់ តែនាំត្រូវតិច ដើរលែង
អាស្រែយោបាយនិងសម្រាកកម្មានក្នុំនិងទីមន្ត្រីនៅរាយយ៉ាងសប្តាយ។

ចំណែកខាងខ្ញុំនិងត្រូវខ្ញុំប្រាំនាក់ទៀតបានចូរប់ទោល់ដល់ក្រុង
បានក់សេដដី(...)

ខ្ញុំបានឱ្យការសណ្ឌុ កំពើទៀតទៅដូចបន្ទីនិងអ្នកក្នុំមិនមែន
សាកកស្សាគ្មានីនេះពីនោះជាប្រើនដើម្បីបង្កើតឱ្យនិងដំឡើងការងារមនុស្ស
នៅក្នុំមិនមែនដែន បង្កើតឱ្យនិងយករឿងរាយដែលត្រូវបាននៅទីនោះដែន។
អ្នកស្រួលប្រើប្រាស់ក្រុងបានមកអ្នកយុទ្ធសាស្ត្រយោបាយលែងជាម្នាយ
យើងខ្ញុំ ហើយបានឡើងតែមានខ្ញុំបាន មនុស្សនៅក្នុំមិនមែននោះបានប្រើនតែ

ជាតិខ្ពស់ ធនាគារមានតិចឡើយ យើងរាល់គ្មានចាំនេះ ក៏សុទ្ធដែលខ្ពស់ចាំនេះ អស់ដោរ។

បើនេនខ្ពស់នៅខោដៃ កប់អានកាន់សណ្ឌាប់ឆ្លាប់ជាលារ និយាយ ភាសាអ្វីនិងរាល់រាយគ្មានស្រី។ ព្រះសង្គមខ្ពស់សូច្បូចម៉ែត្រមានហើយ លារដោរ អ្នកស្រួលប្រកបរបរបាលរស្សី កាប់ឆ្នាំ ដោរកំពុកស្តីកម្រាំង ធ្វើ ជាក្នុងប័យកម្រៃក្បួនៗ យកដី ទីកដីរបុងនិងដាំស្រួរក្នុងបំការរហូបបុកដី ដូចអ្នកស្រួលប្រកបរបរបាលរស្សី គ្មានរឿងរាជកម្មនៅក្នុងបំការរហូបបុកដី ពីព្រះជានិតម្លៃយុទ្ធបាល ពុំស្ទរចាំនេះមនុស្សនៅ ដោយកុំការ ដឹង។

ខ្ញុំនិងអ្នកស្រួលប្រកបរបរបាលរស្សី និយាយគ្មានកដល់ត្រីមឈោះ ស្រាប់តែមាន ត្រីទាញរប្បម្ភកំ ឲិតចូលមកដីខ្ញុំថា នៅស្រួលមានរឿងម្លៃយសំខាន់ដែរ គឺ រឿងកិត្តិក្នុង នៅវត្ថុខោដៃ។ រឿងនេះបានទ្រួលទោដល់ប្រចេសខ្ពស់ដើរតិច ទ្រួលទោដល់ប្រចេសខ្ពស់ដើរតិច នៅទីនេះ បើនេនខ្ពស់មិនមែនបានតាមរបៀបដែរ គឺជាក្នុមិនឈានបើណែន។

ក្រោពីនេះ ខ្ញុំមិនដឹងការណ៍អ្នកប្រាកដទេ ត្រាន់តែបានពួកបាកិត្តិ នូវ សីកពីតែតិចខោដៃទៅ ចូលទោននៅក្នុងប្រចេសខ្ពស់ ហើយបានកបដើរតិច កដីទៅម្លៃយដាំ ចេញមុខប្រាកដនៅក្នុងប្រចេសខ្ពស់ ព្រះរាជបាលបីនេះបាន តាំងនាមខ្លួនជាពោរកំប្រាប់។

ខ្ញុំបានទូសម្លៃត្រីទាញរប្បម្ភនេះក្នុម ក៏មានបិត្តកំរើកនឹកអរតតខបមា ខំអូរយកតែ ពុំឡ្យបាត់ពាក្យគាត់ម្លៃយម៉ាត់ វូរកំយកមកបង្ក្រួនជាមនុ បទដូចមានចុំនៅខាងមិនឈើរក្សានេះ ស្រាប់។

បាប់ពីបានដឹងដើមកំណើត រឿងពោរកំប្រាបន្ទិចនេះមកខ្ញុំកំ ស្រារជ្រាវរកម៉ែកជានុវត្តិការនេះ កំពុជ្រួញទៅតិច។ កំពុជ្រួញទៅដើរ

សាកស្បរសន្សំយកពត់មាន ពីចាស់១ដែលខ្ចោប់ស្ថាល់ក្រោប់តែដូរនឹង
លោក មាសហាំ ជាតាយករិយាល័យនៅសាលាក្រុងភ្នំពេញ និយាយ
ក្រោប់ខ្ចោប់ លោកបានដើរអីនេះរារាំបោរមួយដែរ រួចលោកកំតាំង
និយាយក្រោប់ខ្ចោប់នៅក្នុងថា មានសាប់រឿងជាប្រើប្រាស់ស្របតានីនិងពត់មាន
ដែលខ្ចោប់មកពីខាងដែរ។¹⁰

បន្ទាប់ពីត្រឡប់មកភ្នំពេញវិញ លោកអីមធ្ងិច្ចានក្រារជ្រាវបន្ទូ
ដោយបានអានអត្ថបទសិក្សាតាមដែលទាក់ទងនីនិងរឿងពោរកំបោរ
ហើយលោកកំបានអានសៀវភៅក្នុងមួយជាការសាងគាតាការកំនើនសរស់រែស់
ដោយលោកហួជំមួរពីប្រទេសកម្ពុជា¹¹នាញាំទៅដែលធ្វាយនៅជាតិស
ជាតិសេសទៅទៀតគឺលោកខំអានអស់ជាប្រើប្រាស់នូវកសារព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ក្នុងកម្ពុជាដិបតី ដែលរក្សាទម្លៃទុកនៅព្រះបរមាខេរកំណើនភ្នំពេញ ដូចមានសេច
ក្តីបញ្ចាក់កុង "បបមហ៌តា" កុងសៀវភៅពោរកំបោរ របស់លោក។
លោកអីមធ្ងិច្ចាប់សរស់រឿងពោរកំបោរនៅឆ្នាំ៩៦៧ ហើយបាន
និពន្ធប់នាញាំឆ្នាំ៩៦៨ ប្រលោមលោកនេះជាចល់គីតឡើងពីប្រកពអក្សរ
សិល្បៃសំដីនិងអក្សរសិល្បៃសំណោរ។

ប្រលោមលោកនេះ មានអរម្ភកបា និងក្រោមបន្ទីរកំណើន

-អរម្ភកបា

-ជំពូកទី១៖ មេអិកវត្ថុខាងនិងសាមណោរ នូវ

-ជំពូកទី២៖ បណ្ឌិត នូវ

-ជំពូកទី៣៖ គ្រូលាក់ សិល្បៃលាក់បុពោរកំបោរ

-ជំពូកទី៤៖ សវ្រ្យាមយោងសហរនោរកុងប្រទេស

¹⁰ អីមធ្ងិច្ចាប់សរស់រឿងពោរកំបោរ ភ្នំពេញ ៩៦៧(១៩៧២), ទី៣៩១ដល់ទី៣៩២

¹¹ MOURA, Jean, *Le royaume du Cambodge*, t. II, Paris, Ernest Leroux, 1883, p. 168.

ទាបនមួយពួកដែលតាមដងថ្លែបែរក្សាប្រាជេះអណ្ឌ គឺពោរកំប្រាកំជំនួយដោយ
ស្អែចប្រសច្ចាប់ហើយ។

បើតីមួយទៅ តើគូរទុកពោរកំប្រាកំដើរ ជាកីវិបុរសបានដើរបុទេ? ពោរ
កំប្រាកំជាគាត់ពាល់ ចន់សោយកាទ់ដើរស្អែច មិនខុសពីនាយកនបន្ទិច
ទេ។...¹²

រឿងពោរកំប្រាកំនេះប្រជាពលរដ្ឋនាមួយទុកលោកជាអ្នក
មានបុណ្យ¹³ លោកម្ញាំង បានធ្វើកំណត់ហេតុបាន “នៅសតវត្សទី១៩ នា
សម្រួលភាពពុរិបាលបានការងារខ្លះការប្រាកំប្រជាពលរដ្ឋនាមួយបង្កើត
ឡើងដោយ ពោរកំប្រាកំបានប្រមូលដ្ឋានប្រជាពលរដ្ឋដែល ត្រូវមិនបាននឹង
ទម្រង់រដ្ឋបាលស្អែចនៅតុលានិងការគាបសង្គត់បង្កើតបង្កើតបានកំសេស។
កសិករខ្លួនបានបង្កើតប្រជាពលរដ្ឋដោយសង្ឃឹមបាន ពោរ
កំប្រាកំជាគំដៅ៖ខ្លួនបានបង្កើតប្រជាពលរដ្ឋនាមួយ។¹⁴

¹² អូមធុំ, ពោរកំប្រាកំ, ភ្នំពេញ, ១៩៦៨(១៩៧៤), ទី៣៧១៧១៨០៧៣៧៣។

¹³ ចន់ដីជសបតីអធិប្បាយពិស្ងាតិប្រជាបទ “អ្នកមានបុណ្យ” សូមអារបន្ទៃមអត្ថបទ

យើងហុកខី, KHING Hoc Dy, « *Neak Mean Boun*, « Être de mérites » dans la culture
et la littérature du Cambodge », *Péninsule*, n° 56, 2008 (1), p. 71-106

¹⁴ « Pucombo arriva à Compong-thom, chef-lieu de la province de Compong-Soai, le
dernier jour de novembre 1867. Ce jour-là se passa sans le moindre orage ; mais, dès
le dernier moment, l'habile agitateur jugea bien qu'il était attiré dans une
embuscade, car, si l'on ne songeait pas encore à l'inquiéter, personne ne se
présentait non pour l'accueillir et pour lui offrir le concours qu'on lui avait fait
espérer. Enfin, en attendant les événements, il se résigna à camper avec ses hommes
sous un immense banian, en face à une centaine de mètres de la grande pagode du
village.

Ce chef rebelle ne se rendait pas compte lui-même du prestige que sa
personne exerçait sur les Cambodgiens, qui le considéraient comme **une sorte de dieu**, et il se creusait la tête pour trouver la raison de l'isolement dans lequel on le
laissait, après l'avoir appelé, ou de l'indécision que l'on mettait à l'attaquer, si telle
était l'intention de ceux qui lui avaient écrit. Le prestige immense exercé par cet
homme sur le faible esprit des Khmers avait pour ainsi dire grandi à cette heure
suprême. Les hommes les plus résolus, les chefs mêmes du complot, sentirent leur
courage faillir tout à coup en présence de cet être extraordinaire et, ce jour-là,
personne n'osa faire un pas du côté où il se trouvait. Mais la nuit, les têtes

ពោរកំប្រានេះ ជាចនក្សត់ជាតិ ឬ អ្នកស្មោហាភាតិដែលគេយក
ទៅបកស្រាយទៅតាមទីនោរយោបាយនិងតាមមនោគមនឹងនៅក្នុង

កាលនិមួយា សម្របសម្រួលតាមតម្លៃការនៃរបបគ្រប់គ្រងប្រទេស។

ក្នុងតែម្បួយតែការតែងនិពន្ធដោយកាលខ្ពស់ត្រូវការគ្រប់គ្រងប្រទេស។
សរស់នៅត្រូវទៅសេចក្តីថ្ងៃនៅក្នុងរបបការនិយមដោយលោកអីមណិត្ត និងមួយ
ទៀតនិពន្ធសម្រួលជាក្រុងលោននិយាយនៅត្រូវទៅសេចក្តីថ្ងៃនៅក្នុងសម្រួលសារ
ណារដ្ឋប្រជាមានិតកម្មជាតិជាសម្រួលសម្រួលមនិយមដោយអ្នកនិពន្ធពីនោក
តីសមមិត្ត នៅឯណនិងសមមិត្ត ពេញដុំក្រុងក្នុងចំណាណដើម្បីជាបានការ
ជាតិកម្មជាតិ¹⁵ បែងចាយ ពោរកំប្រានោមហារវិបុរសជាតិ ដូចមានបង្ហាញ
ក្នុងផ្ទាត់រៀង ក្នុងទី២ ស្រាប់៖

---

fermentèrent de nouveau ; et, chose remarquable, se [sic, pour ce] furent les femmes qui montrèrent dans cette circonstance le plus d'exaltation, et qui finirent par décider leurs maris et leurs frères à mettre décidément leur projet à exécution dès que le jour paraîtrait.

Le lendemain, en effet, de très bonne heure, la population entière se mit en mouvement ; les hommes s'excitaient les uns les autres et se bousculaient tumultueusement du côté de la pagode. Pucombo était debout au pied du figuier sacré, entouré de ses hommes massés autour de lui sur plusieurs rangs et décidés à défendre leur chef jusqu'à la dernière extrémité. La lutte s'engagea et devint tout de suite acharnée ; les femmes étaient, elle aussi, sur le terrain encourageant les hommes, renouvelant les munitions, chargeant les armes et s'empressant auprès des blessés. Du côté des rebelles, les pertes étaient plus sensibles, mais ceux qui n'étaient pas grièvement atteints seraient leurs rangs de manière à former une sorte de rempart autour de leur maître et empêcher les balles et les flèches d'arriver jusqu'au lui... »

MOURA Jean, *Le royaume du Cambodge*, t. II, Paris, Ernest Leroux, 1883, p. 168.

¹⁵ សម នៅឯណនិងសម ពេញដុំក្រុងក្នុង ជំណើរជាតិកម្មជាតិ ត្រូវបានការណ៍
ពុម្ពផ្សាយរប្បជម៌, ១៩៨៦, ៨០ទំព័រ។

ពោលប្រសាន់ រលកតសិម្យយបានរហាយ... រលកតសិចិម្យយទ្វេត
កំមកដល់...តឡវនេះដល់នៅ ពោធិកំប្រារ¹⁶...

(នៅលើសំណើសត្ថុចមានបញ្ជាំងឈ្មោះ និងកាលបរិច្ឆេទនៃចលនាតសូ ដែលដឹកនាំ
ដោយមហាផ្ទៃរបុរសស្អែបាបាតិ ពោធិកំប្រារ...

៤. ពោធិកំប្រារ (១៩៦៥...)

ពោលស្រី៖ ពោធិកំប្រារ មហាបុរស ជាតិកម្ពាត់ មានឈាមជៀវ
ភូជត្រួតលស្សច...បុន្ញន្តុប់ខ្លឹមអំពើពុករល្អយអាកាស ហើយប្រជាំង
ជាប់ខាតនិងកដដើរសកិតុមិ។

ពោលស្រី៖ លោកមានគតិយុត្តិធម៌ អនីអាចមុះមុត ស្រឡាញៗ
កប់អានប្រជាជនស្រឡាញៗគោរពលោក និងបានចូលរួមយ៉ាងកុះករភូជ
ចលនាតសូដែលដឹកនាំ

លោកត្រូវបនសកិតុមិនិងអាណាពនិតមនិយមបាតាកំនុះ និរទេសខ្ពស់
ហើយបានរស់នៅប្រទេសឡារ៉ា អស់ទៅត្រូវ។¹⁷

រួមសេចក្តី

សាប់រឿងតែម្យយ តែការបកស្រាយខ្លួនទៅតាមតម្លៃការដំបារ
នយោបាយ របបត្រប់ត្រង និងតម្លៃការយោសនាមនោគមនិត្តបម្រើ
របបនិងគោលការណ៍អ្នកម្យយ។

¹⁶ “ពោធិ៍(នាម)ជាតកុមកពីបានឱសំស្រីតមាននៃយប់៖ “ការត្រាស់ដឹងលោកត្រូវជម់...”
ដែលខ្លួនពីរបនស៊ូ “ពោរ(គុណនាម)ជាតកុមសាមញ្ញជម្លាមាននៃយប់៖ “ដែលដន់
ដោរឡើង, ដែលឡើងកំពុងឱ្យ ការប្រើរបនស៊ូនេះទ្រូតសោតមានគោលបំណងយ៉ាង
ចូរសំភូជដែរនយោបាយភូជសម័យម្យយមិនបានបានដែលបំណងយ៉ាង

¹⁷ សម និងផ្លូវ និង សម ពេញទិន្នន័យ, ដំណើរជាតិកម្ពាត់, ភូទោះ, អាណាពនិយម

ពូម្យយរប្បធម៌, ១៩៦៦, ទី៣៣។

រឿងក្រឡាបេរាណត្រួតពិនិត្យអាជីវកម្មសេស្ស អ្នកនិពន្ធឌែលយករឿងដែលទាក់ទងនឹងប្រព័ន្ធសាស្ត្រមកបកប្រាយតាមទំនាក់នាក់ និងរឿងរឿងជាអ្នករឿង គឺជាដូចជា កុងបុនឈើន, ឌីកគាម, បីវិនិច្ឆ័យ, រីងស្តីការិច, លីធាមតេន ជាភីមាយ¹⁸

ក្រឡាបេរាណ, ថ្ងៃទី២០មិថុនា២០១៦

---

18. សូមអារបន្ទែម KHING Hoc Dy, *Ecrivains et expressions littéraires du Cambodge au XXème siècle*, Paris, L'Harmattan, 1993, pp.149-156 : « roman historique ».